

М. П. Мартинюк,
к. е. н., докторант,
ННЦ "Інститут аграрної економіки", м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-8660-2792>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.21.114

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПОЛІТИКОЮ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ БЕЗПЕКОВИХ ВИКЛИКІВ

М. Martynyuk,
PhD in Economics, Doctoral candidate, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MANAGEMENT OF RURAL DEVELOPMENT POLICY IN UKRAINE IN CONDITIONS OF SECURITY CHALLENGES

У статті розглянуто організаційно-економічне управління політикою сільського розвитку в Україні в умовах безпекових викликів. Доведено, що військова агресія, кризи, та нестабільність вимагають перегляду підходів до управління сільським розвитком та забезпечення стійкості аграрного сектору та сільських територій. Військова агресія, міграційні процеси, ризики втрати людського капіталу та деградації інфраструктури ставлять перед Україною завдання підвищення стійкості аграрного сектору та сільських територій. Аграрний сектор є важливим елементом продовольчої безпеки. Організаційно-економічні інструменти управління мають забезпечувати стабільність та розвиток виробництва навіть за умов криз. Сільські території зазнали руйнувань, що вимагає нових підходів до відбудови та стимулювання економічної активності. Політика сільського розвитку має включати інструменти координації, залучення інвестицій та громад. Управління розвитком сільських територій має бути адаптивним, щоб відповідати на нові виклики. Необхідні заходи для стимулювання інновацій та підвищення ефективності управлінських рішень. Сільське населення зазнало міграційних змін, що потребує заходів для підтримки повернення мешканців, розвитку соціальних послуг та створення нових робочих місць. З огляду на виклики, пов'язані з воєнними діями, основними напрямками дослідження стають забезпечення продовольчої безпеки, розвиток аграрного сектору, підвищення ефективності використання ресурсів, а також залучення інвестицій в сільські території. Серед важливих аспектів управління політикою сільського розвитку — адаптація до змін у структурі землекористування, підтримка фермерів і сільських підприємств, розвиток інфраструктури та соціальних послуг на селі. Це також включає забезпечення стабільності продовольчих ринків, створення умов для реінтеграції сільських громад, що постраждали від військових дій, та розвиток технологій і інновацій в аграрному секторі. Окрему увагу слід приділяти моніторингу ефективності реалізації політики, координації дій між органами управління та залученню громадськості до процесів прийняття рішень. Це дозволить підвищити гнучкість управління і забезпечити стійкий розвиток сільських територій навіть в умовах кризових явищ.

The article examines the organizational and economic management of the policy of rural development in Ukraine under conditions of security challenges. It has been proven that military aggression, crises, and instability require a review of approaches to managing rural development and ensuring the stability of the agricultural sector and rural areas. Military aggression, migration processes, risks of loss of human capital and infrastructure degradation present Ukraine with the task of increasing the stability of the agricultural sector and rural areas. The agricultural sector is an important element of food security. Organizational and economic management tools should ensure the stability and development of production even under conditions of crisis. Rural areas have been destroyed, which requires new approaches to reconstruction and stimulation of economic activity. Rural development policy should include tools for coordination, attracting investments and communities. Rural development management must be adaptive to meet new challenges. Measures are needed to stimulate innovation and increase the effectiveness of management decisions. The rural population has undergone migratory changes, which requires measures to support the return of residents, the development of social services and the creation of new jobs. Given the challenges associated with military actions, the main areas of research are ensuring food security, developing the agricultural sector, increasing the efficiency of resource use, and attracting investments to rural areas. Among the important aspects of rural development policy management are adaptation to changes in the structure of land use, support for farmers and rural enterprises, development of infrastructure and social services in the countryside. This also includes ensuring the stability of food markets, creating conditions for the reintegration of rural communities affected by military actions, and the development of technology and innovation in the agricultural sector. Particular attention should be paid to monitoring the effectiveness of policy implementation, coordination of actions between management bodies, and public involvement in decision-making processes. This will increase the flexibility of management and ensure the sustainable development of rural areas even in the face of crisis phenomena.

Ключові слова: організаційно-економічне управління, аграрна політика, сільський розвиток, безпекові виклики, євроінтеграція.

Key words: organizational and economic management, agrarian policy, rural development, security challenges, European integration.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Актуальність організаційно-економічного управління політикою сільського розвитку в Україні в умовах безпекових викликів є вкрай високою з огляду на сучасні реалії. Військова агресія, кризи, та нестабільність вимагають перегляду підходів до управління сільським розвитком та забезпечення стійкості аграрного сектору та сільських територій. Військова агресія, міграційні процеси, ризики втрати людського капіталу та деградації інфраструктури ставлять перед Україною завдання підвищення стійкості аграрного сектору та сільських територій. Аграрний сектор є важливим елементом продовольчої безпеки. Організаційно-економічні інструменти управління мають забезпечувати стабільність та розвиток виробництва навіть за умов криз. Сільські території зазнали руйнувань, що вимагає нових підходів до відбудови та стимулювання економічної активності. Політика сільського розвитку має включати інструменти координації, залучення інвестицій та громад. Управління розвитком сільських територій має бути адаптив-

ним, щоб відповідати на нові виклики. Необхідні заходи для стимулювання інновацій та підвищення ефективності управлінських рішень. Сільське населення зазнало міграційних змін, що потребує заходів для підтримки повернення мешканців, розвитку соціальних послуг та створення нових робочих місць. Таким чином, актуальність теми полягає у необхідності формування комплексної політики управління розвитком сільських територій, яка б враховувала сучасні безпекові виклики та сприяла відновленню економіки, підвищенню стійкості та якості життя населення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Актуальність теми політики сільського розвитку є ключовою темою обговорення та планованих дій з боку державних органів, адже сільські території беззапереч-

Таблиця 1. Порівняння основних характеристик аграрного та сільського розвитку

Аграрний розвиток	Сільський розвиток
Інтереси фермерів такі ж, як і сільський інтерес	Місцеві актори представляють широкий спектр інтересів відповідно до їх соціальної та економічної ситуації
Багатофункціональність сільської місцевості є історичним результатом традиційного господарства	Мультифункціональність сільських територій обумовлена внутрішньою різноманітністю та зовнішніми очікуваннями або тиском
Життєздатні сільські райони залежать від сільськогосподарської активності, як з економічної, так і з культурної точки зору	Конкурентоспроможний сільськогосподарський сектор не завжди є обов'язковою умовою для життєздатних сільських районів

Джерело: [2].

но є основою сталого розвитку економіки України та фактором зростання аграрного сектору. Сільські території займають значну частину у складі України, але з кожним роком кількість сільських населених пунктів зменшується, що спричинено низкою економічних, соціальних та екологічних проблем [8—10].

Слід уточнити, що політика сільського розвитку не є тотожною аграрній політиці. Хоча вони є взаємодоповнюючими та взаємозалежними, проте мають дещо різну спрямованість і цілі. Основний пріоритет аграрної політики полягає у розробці певних заходів для стимулювання, підтримки аграрного виробництва, підвищення його ефективності та вирішення проблем сільських регіонів саме на основі аграрного виробництва. Основні пріоритети політики сільського розвитку це: інтегрований розвиток сільських територій, забезпечення привабливих умов проживання для сільських жителів, скорочення сільської бідності та підвищення конкурентоспроможності сільської економіки. Варто зазначити, що сільське господарство в світовій практиці державного регулювання розвитку сільських територій розглядається лише як одна із галузей сільської економіки [4, с. 151].

Так, вітчизняними науковцями, фахівцями агропродовольчого виробництва і регіонального розвитку, працівниками органів державного управління і місцевого самоврядування досліджуються теоретико-методологічні засади, сутнісні характеристики та інституціональні основи становлення сільського розвитку в Україні, окреслюються шляхи формування його вітчизняної політики. Ними пропонується методика бальної оцінки ресурсного капіталу села та методичні підходи до його активізації, основні напрями зміцнення економічного потенціалу сільського розвитку. Детально досліджується диференціація умов сільського розвитку на рівні адміністративних районів та типологізація сільських територій цього рівня за рядом ознак, а також визначаються можливості використання досвіду політики сільського розвитку ЄС в Україні. У цьому вивченню, дослідженню, аналізу та практичному використанню вітчизняні науковці присвячують книги, монографії, практичні обґрунтування та реалізації їх в умовах політики сільського розвитку [8].

Так наприклад, у монографії Р. Корінця фахівцям з аграрного та сільського розвитку територіальних гро-

мад запропоновано німецький та український досвід у підвищенні конкурентоспроможності аграрного господарства, а також у його сталий та соціально зважений розвиток і розвиток сільської місцевості.

Вітчизняними науковцями відзначається, що особливими є дискусії в Україні щодо тотожності та відмінностей між сільським та аграрним розвитком. Вияснення позицій у цій царині є характерним і для деяких європейських країн. В Україні часто ці поняття сприймаються як тотожні, хоча між ними існують відмінності.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Формулювання цілей статті (постановка завдання) — дослідити організаційно-економічне управління політикою сільського розвитку в Україні в умовах безпечових викликів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Особливості та відмінності аграрного та сільського розвитку представлено табл. 1.

В монографії Р. Корінця також приведена статистична інформація щодо земельних, людських та територіальних ресурсів.

Із 60,3 млн гектарів майже 70 % становлять сільськогосподарські угіддя, засвідчує, що більша частина території України є сільською місцевістю.

Станом на 1 січня 2022 року (за оцінкою Державної служби статистики України):

— частка сільського населення у загальній чисельності населення складала 30,3%;

— із 29711 населених пунктів сільських поселень налічувалося 28369;

— серед 1720 територіальних громад є налічується 870 сільських 467 селищних, а і у складі деяких міських територіальних громад переважає сільське населення.

Є очевидним, що розв'язання проблем сільської місцевості, сільських громад та кожного сільського мешканця має стати ключовим завданням державного влади, насамперед органів управління територіальних громад, як таких, що у процесі децентралізації стають найближчими до селян у загальній ієрархії влади та устрою держави. Ігнорування цього завдання може прискорити процес обезлюднення сіл та їх зникнення з карти країни [2].

Складна ситуація в системі розвитку сільських територій та аграрного розвитку, особливо в нинішніх реаліях військового стану, спонукала до розроблення, оприлюднення та обговорення "Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року". Розроблення цієї Стратегії передбачене кількома планами, затвердженими Урядом і впливає із зобов'язань перед ЄС з підготовки до вступу.

На думку фахівців, аграрна політика та політики розвитку сільських територій потребують суттєвих змін, так як статистичні показники, які можна зібрати, підтверджують складний стан в цьому секторі. Відтак, Стратегія у такій важливій галузі економіки, як сільське господарство, безперечно є потрібною і має стати доку-

Таблиця 2. Співвідношення коефіцієнта міграції міського та сільського населення, 2012–2023 рр.

Роки	коефіцієнт міграції міського населення	коефіцієнт міграції сільського населення
2012	0,89	1,00
2013	0,90	1,04
2014	0,92	1,11
2015	0,82	1,19
2016	0,70	1,39
2017	0,83	0,98
2018	0,92	0,90
2019	0,93	0,82
2020	0,93	0,93
2021	0,89	0,97
2022	0,80	0,96
2023	0,82	0,96

Джерело: на основі [3].

ментом, який дійсно варто і головне можливо реалізувати в Україні та досягати заявлених результатів, не лише на папері, але і в реальності [5].

Тому, сподіваємося, що реалізація зазначених заходів та подальші наукові розробки щодо удосконалення політики розвитку сільських територій та аграрного розвитку в Україні будуть запорукою ефективного економічного зростання аграрного сектору та економіки України в цілому [1].

Підтвердженням теоретичного викладу інформації є практичне обґрунтування стану політики розвитку сільських територій та аграрного виробництва. Використовуючи дані Статистичного щорічника України проведемо дослідження, аналіз та порівняння стану розвитку сільських територій та аграрного сектору в цифрах та графічно [3; 6–7].

На першому етапі дослідження політики сільського розвитку проведемо порівняльний статистичний та графічний аналіз міграційного руху міського і сільського населення та визначений коефіцієнт міграції за останні дванадцять років (табл. 2).

Судячи із представлених статистичних даних та коефіцієнтів, спостерігаємо, що коефіцієнт міграції міського населення за останній 2023 р. нижчий 0,83 в.п., ніж коефіцієнт міграції сільського населення 0,96 в.п., що є на жаль зрозумілим.

Таблиця 4. Динаміка чисельності сільського населення за статтю, 2012–2023 рр.

Роки	Чисельність сільського населення, тис. осіб		Частка сільського населення, %	
	чоловіки, тис. осіб	жінки, тис. осіб	чоловіки, %	жінки, %
2012	6321,55	7128,55	31,90	30,64
2013	6313,13	7119,07	31,88	30,45
2014	6304,72	7109,58	31,86	30,26
2015	6284,70	7040,60	31,80	30,60
2016	6254,48	7052,92	31,78	30,41
2017	6236,04	7032,13	31,75	30,38
2018	6194,40	6890,20	31,70	30,40
2019	6148,00	6817,70	31,60	30,30
2020	6093,50	6738,70	31,50	30,10
2021	6037,10	5972,80	31,50	30,00
2022	5972,80	6870,10	31,40	29,90
2023	5887,14	6638,69	31,30	29,80

Джерело: на основі [6; 7].

Таблиця 3. Динаміка чисельності постійного населення, чисельності сільського населення та частка сільського населення в загальній державній чисельності, 2012–2023 рр.

Роки	Чисельність постійного населення, тис. осіб	Чисельність сільського населення, тис. осіб	Частка сільського населення, %
2012	42788,80	13450,10	31,43
2013	42784,60	13432,20	31,39
2014	42780,40	13414,30	31,36
2015	42759,70	13325,30	31,16
2016	42756,20	13307,40	31,12
2017	42472,00	13268,17	31,24
2018	42216,80	13084,60	30,99
2019	41983,60	12965,70	30,88
2020	41732,80	12832,20	30,75
2021	41418,70	12698,00	30,66
2022	40997,70	12542,90	30,59
2023	40776,20	12525,84	30,72

Джерело: на основі [6; 7].

В табл. 3 представлено динаміку чисельності постійного населення, чисельності сільського населення та частка сільського населення в загальній державній чисельності за останні дванадцять років.

Можна зробити висновок, що сільське населення складає третю частину загальнодержавної чисельності населення.

Динаміка чисельності сільського населення за статтю за дванадцять років представлено табл. 4.

На наступному етапі проаналізуємо чисельність працівників, зайнятих в економіці, чисельність зайнятих працівників у сільському господарстві та їх частку за останні дванадцять років (табл. 5).

Спостерігається зменшення чисельності зайнятих працівників у сільському господарстві та їх частки за останні дванадцять років, що є негативним явищем для всього народно-господарського комплексу України.

Сільськогосподарські підприємства в правовому полі діяльності економіки представлені фермерськими

Таблиця 5. Динаміка чисельності працівників, зайнятих в економіці, чисельності, зайнятих працівників у сільському господарстві та їх частки, 2012–2023 рр.

Роки	Чисельність працівників, зайнятих в економіці, тис. осіб	Чисельність зайнятих працівників у сільському господарстві, тис. осіб	Частка зайнятих працівників в сільському господарстві до загальної чисельності працівників, зайнятих в економіці, %
2012	6332,00	570,80	9,01
2013	6216,00	571,10	9,19
2014	6100,00	570,80	9,36
2015	5930,00	569,40	9,60
2016	6014,00	567,20	9,43
2017	6098,00	567,53	9,31
2018	6222,00	568,50	9,14
2019	6369,60	535,00	8,40
2020	6413,50	506,50	7,90
2021	6289,70	502,90	8,00
2022	6151,03	501,48	8,15
2023	6108,52	501,94	8,22

Джерело: на основі [6; 7].

Таблиця 6. Динаміка сільськогосподарських підприємств за формою власності, 2012–2023 рр.

Роки	Кількість сільськогосподарських підприємств, одиниць	Фермерські господарства, одиниць	Приватне акціонерне товариство, одиниць	Товариство з обмеженою відповідальністю, одиниць	Сільськогосподарський виробничий кооператив, одиниць	Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, одиниць
2012	50956	3993	15328	29891	980	764
2013	53391	4079	16109	31401	985	817
2014	55826	4168	16204	33596	988	869
2015	58260	4254	16208	35886	990	922
2016	60695	4374	16110	38264	998	949
2017	63129	4424	16491	40255	998	962
2018	65185	4503	16657	41956	996	1073
2019	67906	4565	16823	44306	1005	1207
2020	70903	4692	16990	46942	1009	1270
2021	73078	4780	17156	48863	1000	1279
2022	75740	4886	17222	51357	1001	1274
2023	77092	4956	17289	52598	988	1262
В середньому за 2012–2023 рр.	64347	4473	16549	41276	995	1054

Джерело: на основі [6; 7].

господарствами, приватними товариствами, товариствами з обмеженою відповідальністю, сільськогосподарськими виробничими кооперативами та сільськогосподарськими обслуговуючими кооперативами, їх динаміку за останні дванадцять років представлено табл. 6.

З представлених даних спостерігаємо, що найбільшу частину в загальній кількості сільськогосподарських підприємств за формою власності займають товариства з обмеженою відповідальністю, друге місце посідають приватні акціонерні товариства і третю позицію займають фермерські господарства.

Частка сільськогосподарських підприємств за формою власності в загальній кількості сільськогосподарських підприємств України за останні дванадцять років представлено на рис. 1.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Перспективи дослідження організаційно-економічного управління політикою сільського розвитку в Україні в умовах безпекових викликів передбачають комплексний підхід до аналізу системи управління на різних рівнях — від державного до місцевого. З огляду на виклики, пов'язані з воєнними діями, основними напрямками дослідження стають забезпечення продовольчої безпеки, розвиток аграрного сектору, підвищення ефективності використання ресурсів, а також залучення інвестицій в сільські території. Серед важливих аспектів управління політикою сільського розвитку — адаптація до змін у структурі землекористування, підтримка фер-

Рис. 1. Частка сільськогосподарських підприємств за формою власності в загальній кількості сільськогосподарських підприємств України, 2012–2023 рр.

Джерело: на основі [6; 7].

мерів і сільських підприємств, розвиток інфраструктури та соціальних послуг на селі. Це також включає забезпечення стабільності продовольчих ринків, створення умов для реінтеграції сільських громад, що постраждали від військових дій, та розвиток технологій і інновацій в аграрному секторі. Окрему увагу слід приділяти моніторингу ефективності реалізації політики, координації дій між органами управління та залученню громадськості до процесів прийняття рішень. Це дозволить підвищити гнучкість управління і забезпечити стійкий розвиток сільських територій навіть в умовах кризових явищ.

Література:

1. Кіреєва Е.А., Костюченко Д.Л. Політика розвитку сільських територій у країнах Європейського Союзу. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 8. С. 68—79.
2. Корінець Р. Сільський розвиток. Посібник для фахівців з аграрного та сільського розвитку територіальних громад. К., 2023. 158 с.
3. Міграційний рух населення за типом місцевості у 2002—2021 роках. URL: <https://www.gusrv.gov.ua/statinform/demograf/migrtyp.htm> (дата звернення: 15.10.2024).
4. Нepochatenko O. O. Державна політика у сфері розвитку сільських територій: вітчизняні реалії та європейський досвід. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. 2012. Вип. 1 (4). Т. 3. (Економічні науки). С. 149—153.
5. Про проєкт Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій України на період до 2030 року. URL: <https://www.prostir.ua/?library=pro-projekt-strategiji-rozvytku-silskoho-hospodarstva-ta-sil'skyh-terytorij-ukrajiny-na-period-do-2030-roku> (дата звернення: 15.10.2024).
6. Статистичний щорічник України за 2016 рік / за ред. І.Є. Вернера. Київ: Держстат, 2017. 611 с.
7. Статистичний щорічник України за 2022 рік / за ред. І.Є. Вернера. Київ: Держстат, 2023. 387 с.
8. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред. О. М. Бородіної та І. В. Прокопи; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. К., 2010. 384 с.
9. Khodakivska O., Voronko-Nevidnycha T. Integration of Agile methods into the management system as a tool for increasing the effectiveness of strategic management in the agri-food sector. Ekonomika APK. 2024. Volume 2 (30). P. 49—56.
10. Skydan O., Khodakivska O., Bugaychuk V., Grabchuk I., Brodsky Y. Post-war Development of Ukraine's Economy in the Context of Accelerated Integration into the European Union. Opportunities and Risks in AI for Business Development. 2024. Volume 1. P. 711—723.

References:

1. Kireeva, E.A. and Kostyuchenko, D.L. (2017), "Rural development policy in the countries of the European Union". Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktual'ni pytannya nauky i praktyky, vol. 8, pp. 68—79.
2. Korynets, R. (2023). Sil's'kyi rozvytok [Rural development], FOP Lopatina O. O. Kyiv, Ukraine.
3. State Statistics Service of Ukraine (2024), Population migration by type of terrain 2002-2021. Statystychny zbirnyk [Mihratsiynny rukh naselennya za typom

mistsevosti 2002—2021. Statistical yearbook], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine, available at: <https://www.gusrv.gov.ua/statinform/demograf/migrtyp.htm> (Accessed 15 October 2024).

4. Nepochatenko, O. O. (2012), "State policy in the field of development of rural areas: domestic realities and European experience". Naukovi pratsi Poltav's'koyi derzhavnoyi ahrarnoyi akademiyi (Ekonomichni nauky), vol. 1 (4), no. 3, pp. 149—153.

5. prostir.ua (2024), "About the draft Strategy for the Development of Agriculture and Rural Territories of Ukraine for the Period Until 2030", available at: <https://www.prostir.ua/library=pro-projekt-strategiji-rozvytku-silskoho-hospodarstva-ta-sil'skyh-terytorij-ukrajiny-na-period-do-2030-roku> (Accessed 15 October 2024).

6. State Statistics Service of Ukraine (2017), Statystychnyy shchorichnyk Ukrainy za 2016 rik [Statistical yearbook of Ukraine for 2016], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.

7. State Statistics Service of Ukraine (2023), Statystychnyy shchorichnyk Ukrainy za 2022 rik [Statistical yearbook of Ukraine for 2022], Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine.

8. Borodina, O. M. and Prokopy I. V. (2010), Teoriya, polityka ta praktyka sil's'koho rozvytku [Theory, policy and practice of rural development], In-t ekon. ta prognosuv, Kyiv, Ukraine.

9. Khodakivska, O. and Voronko-Nevidnycha, T. (2024), "Integration of Agile methods into the management system as a tool for increasing the effectiveness of strategic management in the agri-food sector", Ekonomika APK, vol. 2 (30), pp. 49—56.

10. Skydan, O., Khodakivska, O., Bugaychuk, V., Grabchuk, I. and Brodsky, Y. (2024), "Post-war Development of Ukraine's Economy in the Context of Accelerated Integration into the European Union", Opportunities and Risks in AI for Business Development, vol. 1, pp. 711—723.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663